Lieta Nr.11370043512

SKK-513/2015

L Ē M U M S

Rīgā 2015.gada 29.decembrī

Latvijas Republikas Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese A.Poļakova

tiesnesis A.Freibergs

tiesnese A.Nusberga

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora Pāvela Sondora kasācijas protestu par Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmumu un

k o n s t a t ē j a

Ar Aizkraukles rajona tiesas 2014.gada 4.septembra lēmumu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punktu, izbeigts kriminālprocess **/J.P./**, /personas kods/, apsūdzībā pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas.

Pirmstiesas kriminālprocesā /J.P./ celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 185.panta pirmās daļas par svešas mantas tīšu bojāšanu.

Ar Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 8.janvāra lēmumu, iztiesājot krimināllietu apelācijas kārtībā sakarā ar Aizkraukles rajona prokuratūras prokurores Diānas Morevas apelācijas protestu, Aizkraukles rajona tiesas 2014.gada 4.septembra lēmums atstāts negrozīts.

Ar Augstākās tiesas 2015.gada 26.marta lēmumu, izskatot lietu kasācijas kārtībā sakarā ar Aizkraukles rajona prokuratūras prokurores Diānas Morevas kasācijas protestu, Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 8.janvāra lēmums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā.

Ar Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmumu, iztiesājot lietu no jauna apelācijas kārtībā sakarā ar Aizkraukles rajona prokuratūras prokurores Diānas Morevas apelācijas protestu, Aizkraukles rajona tiesas 2014.gada 4.septembra lēmums atcelts pilnībā un lieta nosūtīta jaunai iztiesāšanai pirmās instances tiesā.

Par Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmumu Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurors Pāvels Sondors iesniedzis kasācijas protestu, kurā lūdz atcelt Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesa, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 566.panta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un noveda pie nelikumīga nolēmuma.

Argumentējot savu viedokli, prokurors norāda, ka apelācijas instances tiesa nav konstatējusi tādus pirmās instances tiesā pieļautus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu vai nav novēršami apelācijas instances tiesā, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tādējādi nav konstatējusi Kriminālprocesa likuma 566.pantā paredzēto pamatu lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Prokurora ieskatā, apelācijas instances tiesas arguments, ka pirmās instances tiesa ir pieņēmusi lēmumu, nevis spriedumu, nevar būt par pamatu lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, jo atbilstoši Kriminālprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 2.punktā noteiktajam apelācijas instances tiesa var atcelt pirmās instances tiesas nolēmumu un taisīt jaunu nolēmumu, savukārt no Kriminālprocesa likuma 319.panta izriet, ka tiesas nolēmumi ir tiesas spriedumi un lēmumi.

Apstāklis, ka apsūdzētais nevar pārsūdzēt apelācijas instances tiesas nolēmumu faktisku iemeslu dēļ, prokurora ieskatā, nav uzskatāms par apsūdzētā tiesību uz aizstāvību pārkāpumu. Kriminālprocesa likumā nav paredzēta arī apelācijas instances tiesas nolēmuma pārsūdzēšana kasācijas kārtībā nolūkā panākt tā atcelšanu vai grozīšanu faktisku iemeslu dēļ, atceļot attaisnojošo spriedumu un taisot tā vietā notiesājošo spriedumu.

Turklāt Augstākā tiesa, atceļot Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 8.janvāra lēmumu, nav konstatējusi tādus Kriminālprocesa likuma pārkāpumus, kas būtu par pamatu abu instanču tiesu nolēmumu atcelšanai un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, savukārt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 589.panta pirmo daļu likuma tulkojums, kas izteikts kasācijas instances tiesas lēmumā, ir obligāts tiesai, kas šo lietu izskata no jauna.

Augstākā tiesa atzīst, ka Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmums atstājams negrozīts, bet kasācijas protests noraidāms.

Augstākā tiesa vairākkārt norādījusi, ka apelācijas instances tiesas kompetenci krimināllietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā noteic Kriminālprocesa likuma 566.pants. Minētais Kriminālprocesa likuma pants noteic, ka gadījumā, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, konstatē šā likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu vai kādu citu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tā pieņem lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Kriminālprocesa likuma 566.pants paredz divus tiesiskus pamatus, kad apelācijas instances tiesai lieta jānosūta jaunai skatīšanai pirmās instances tiesā:

- kad tā konstatē Kriminālprocesa likuma pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu;

- kad tā konstatē kādu citu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Kriminālprocesa likuma pārkāpumi, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu, minēti Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmajā daļā. Kriminālprocesa likuma 566.pantā paredzēto otro gadījumu, kad lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, likums tieši nepaskaidro, taču jābūt konstatētam Kriminālprocesa likuma būtiskam pārkāpumam, kuru nav iespējams novērst apelācijas instances tiesā, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību *(sk. Augstākās tiesas 2015.gada 13.marta lēmumu lietā Nr.SKK-43/2015, Augstākās tiesas 2014.gada 13.marta lēmumu lietā Nr.SKK-123/2014)*.

Apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka pirmās instances tiesas lēmums ir atceļams, jo tiesa, iztiesājot lietu, pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punkta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē un novedis pie nelikumīga nolēmuma pieņemšanas. Turklāt apelācijas instances tiesa atzinusi, ka lieta jānosūta jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, lai nodrošinātu apsūdzētā tiesības uz aizstāvību – tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu faktisku iemeslu dēļ.

Kasācijas protestā pamatoti norādīts, ka apelācijas instances tiesa nav konstatējusi Kriminālprocesa likuma 575.panta pirmajā daļā noteiktos Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus, kas katrā ziņā izraisa nolēmuma atcelšanu.

Vienlaikus Augstākā tiesa atzīst par nepamatotu kasācijas protesta autora viedokli, ka apelācijas instances tiesas konstatētais pirmās instances tiesā pieļautais Kriminālprocesa likuma būtisks pārkāpums ir novēršams apelācijas instances tiesā, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Tiesības uz aizstāvību ir noteiktas Kriminālprocesa likuma 20.pantā, tostarp šā panta pirmā daļa noteic, ka katrai personai, par kuru izteikts pieņēmums vai apgalvojums, ka tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ir tiesības uz aizstāvību, tas ir, tiesības zināt, kāda nodarījuma izdarīšanā to tur aizdomās vai apsūdz, un izvēlēties savu aizstāvības pozīciju.

Izvērtējot, vai pirmās instances tiesas pieļautais Kriminālprocesa likuma būtisks pārkāpums var tikt novērsts apelācijas instances tiesā, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, jāņem vērā, ka apsūdzētajam, realizējot Kriminālprocesa likumā noteiktās tiesības uz aizstāvību, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktajam ir tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Personas tiesības uz taisnīgu tiesu noteiktas arī Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā.

Augstākā tiesa piekrīt tiesību doktrīnā paustai atziņai, ka viens no tiesību uz taisnīgu tiesu elementiem ir tiesības uz tiesas nolēmuma pārsūdzību *(sk. I.Čepāne. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista Vārds, 2005.gada 27.septembris)*.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 2.panta pirmā daļa noteic, ka ikvienam, kuru tiesa ir atzinusi par vainīgu noziegumā, ir tiesības uz vainas pierādījuma vai soda apmēra pārskatīšanu augstākā instancē. Šo tiesību izmantošanu, ieskaitot pamatu, nosaka likums. Savukārt norādītā panta otrā daļa noteic, ka izņēmumi šo tiesību īstenošanā ir pieļaujami attiecībā uz viegla rakstura pārkāpumiem, kas noteikti likumā, vai attiecībā uz gadījumiem, kad attiecīgo personu pirmajā instancē ir notiesājusi augstākā tiesas instance vai šī persona ir notiesāta pēc attaisnojoša sprieduma pārsūdzēšanas.

Ņemot vērā, ka Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā garantēto tiesību uz taisnīgu tiesu saturs noskaidrojams, vadoties pēc principa, ka tas paredz tādas pašas garantijas kā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, secināms, ka Latvijas Republikas Satversme prasa, lai krimināltiesiskā rakstura lietās valsts būtu nodrošinājusi pārsūdzības iespējas tādā tiesā, kas ir kompetenta izvērtēt jautājumu pēc būtības – proti, vērtēt gan faktus, gan tiesību jautājumus *(sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs. Zinātniskais vadītājs R.Balodis. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 134.lpp.)*.

Kriminālprocesa likuma 569.panta pirmā daļa noteic, ka pārsūdzēšana kasācijas kārtībā ir rakstveida kasācijas protesta vai sūdzības iesniegšana Augstākajā tiesā par tāda apelācijas instances tiesas nolēmuma tiesiskumu, kurš vēl nav stājies spēkā, nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā vai arī tā grozīšanu juridisku iemeslu dēļ. Šā panta trešā daļa noteic, ka kasācijas instances tiesa pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 549.pants noteic, ka pārsūdzēšana apelācijas kārtībā ir rakstveida apelācijas protesta vai sūdzības iesniegšana par spēkā nestājušos pirmās instances tiesas nolēmumu nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā kā faktisku, tā juridisku iemeslu dēļ.

Tādējādi secināms, ka lietu pēc būtības izskata pirmās instances tiesa, bet gadījumos, kad iesniegts apelācijas protests vai sūdzība, lietu pēc būtības izskata arī apelācijas instances tiesa.

Izskatāmajā lietā pirmās instances tiesa, izvērtējot cietušā /G.L./ izsniegto pilnvaru /S.R./ un /S.R./ iesniegumu ar lūgumu uzsākt kriminālprocesu par mantas tīšu bojāšanu, konstatējusi, ka lietā nav cietušās personas pieteikuma, un pieņēmusi lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punktu, kas noteic, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata.

Citus faktus pirmās instances tiesa nav konstatējusi un nav vērtējusi, kā arī nav vērtējusi ar citiem faktiem saistītus tiesību jautājumus.

Kriminālprocesa likuma 511.panta pirmā daļa noteic, ka tiesas nolēmumu, ar kuru lietu izspriež pēc būtības, taisa tiesas sprieduma veidā un pasludina valsts vārdā. Savukārt šā likuma 514.panta pirmajā daļā noteikti tiesas apspriedē izlemjamie jautājumi. No pirmās instances tiesas lēmuma redzams, ka tiesa Kriminālprocesa likuma 514.panta pirmajā daļā noteiktos jautājumus nav izlēmusi.

Ievērojot norādīto, Augstākā tiesa atzīst par pamatotu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka konkrētajā gadījumā, taisot spriedumu apelācijas instances tiesā, apsūdzētajam būtu liegtas tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu faktisku iemeslu dēļ, tādējādi tiktu pārkāptas Kriminālprocesa likuma 15.pantā un Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā noteiktās apsūdzētā tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā tiesā.

Apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, iztiesājot lietu, ir realizējamas tikai ievērojot tā tiesības uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā.

Tādējādi Augstākā tiesa atzīst par pamatotu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesas konstatēto pirmās instances tiesas pieļauto Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.

Prokurora viedoklis, ka izskatāmā tiesiskā situācija ir pielīdzināma situācijai, kad apelācijas instances tiesa, atceļot pirmās instances tiesas taisītu attaisnojošo spriedumu, vienlaikus izskata lietu pēc būtības un taisa notiesājošo spriedumu, ir nepamatots. No Kriminālprocesa likuma 511.panta pirmās daļas un 518.panta izriet, ka attaisnojošs spriedums ir viens no sprieduma veidiem, ar kuru lietu izspriež pēc būtības, tiesas apspriedē izlemjot Kriminālprocesa likuma 514.pantā noteiktos jautājumus.

Turklāt Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 2.panta otrajā daļā, kas noteic pieļaujamos izņēmumus šā panta pirmajā daļā paredzēto tiesību uz vainas pierādījuma vai soda apmēra pārskatīšanu augstākā instancē īstenošanā, kā viens no izņēmumiem norādīts gadījums, kad persona ir notiesāta pēc attaisnojoša sprieduma pārsūdzēšanas.

Prokurora viedokli, ka apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 589.panta pirmās daļas pārkāpumu, Augstākā tiesa atzīst par nepamatotu.

Augstākās tiesas 2015.gada 26.marta lēmumā šajā lietā konstatēts, ka Zemgales apgabaltiesa 2015.gada 8.janvāra lēmums taisīts, pieļaujot Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punkta pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē. Ievērojot norādīto, Augstākā tiesa atcēlusi apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtījusi lietu jaunai izskatīšanai Zemgales apgabaltiesā. Kā arī kasācijas instances tiesa atzinusi par nepamatotu Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 8.janvāra lēmumā izdarīto atzinumu, ka lietā nav saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Nosūtot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, kasācijas instance savā lēmumā nav ietvērusi atzinumus

par Kriminālprocesa likuma 566.panta izpratni un piemērošanu. Turklāt Kriminālprocesa likuma 589.panta otrā daļa noteic, ka kasācijas instances tiesa nenorāda savā lēmumā, kāds nolēmums jāpieņem, izskatot lietu no jauna.

Ievērojot norādīto, Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav pieļāvusi prokurora kasācijas protestā norādītos likuma pārkāpumus, tādēļ apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanai vai grozīšanai nav tiesiska pamata.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

n o l ē m a

Atstāt negrozītu Zemgales apgabaltiesas 2015.gada 15.jūnija lēmumu, bet Zemgales tiesas apgabala prokuratūras prokurora Pāvela Sondora kasācijas protestu noraidīt.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese A.Poļakova

Tiesnesis A.Freibergs

Tiesnese A.Nusberga